

Gronings ooit taal van 'betere kringen'

Er is een tijd geweest dat het 'bon ton' was onder professoren van de Groninger universiteit om de stadse variant van het dialect te spreken. Tenminste bij hem thuis op de thee en mits de hoogleraar zelf Groninger was. We hoeven daarvoor niet eens zover terug in de tijd. Het Gronings spreken was na 1850 nog in zwang onder professoren. Uit een soort van trots handhaafden zowel 'de aanzienlijke burgerkringen' als de Groninger studenten nog na 1850 het stadse dialect. Siemon Reker – sinds gisteren de eerste professor in het Gronings – bracht deze (overigens vrij onbekende) feiten gisteren bij zijn ambtsaanvaarding in herinnering.

Het bleef niet zo. De situatie veranderde na ongeveer 1860. Het toen opkomend realisme ging gepaard met een begin van de afschaffing van het dialect. Dat begon in de 'betere kringen', die Reker aanhaalde uit het boek van J. Huizenga over de geschiedenis van de universiteit in de stad. Maar nog in 1850 werd met nadruk het dialect van de stad gehanteerd, zoals bij de inwijding van het nieuwe academiegebouw in een rijmende feestdronk door mr. Van Hasselt. Gaandeweg schakelden meer en meer Groningers (eerst in de stad, later ook in de provincie) over op het Nederlands. In deze standaardtaal van het land zagen ze een kans om vooruit te komen. Zeker hun kinderen wensten ze dat toe. Het dialect(gebruik) is – zo wordt de vrij algemene gedachte – een hindernis daarbij. Het onderwijs heeft dat idee eerder doen bevestigen dan dat er actief tegen gestreden is, meent de kersverse professor. Zo er nog rangen en standen zijn, dan in de wereld van de taal is zijn conclusie. Rond 1830 waren er al onderwijzers in Groningen die, aldus Reker, de eigen taal lomp en plomp noemden. "In dat opzicht is er misschien minder veranderd in de basisoordelen dan we

Siemon Reker, die gisteren het ambt van buitengewoon hoogleraar in de Groninger taal en cultuur aan de rijksuniversiteit Groningen aanvaardde.

© ARCHIEF NVHN

soms wel eens hopen of denken." Dat lijkt het onderwijs in Groningen zich aan te kunnen trekken. Nog steeds heerst hier de overwegende opvatting dat kinderen die dialect spreken met een achterstand beginnen. Reker bewijst het ongelijk. Want is hij als Uithuizer niet een dialectspreker van huis uit? Hij heeft het dan toch maar mooi tot 'perfester' geschopt. En zou hij alleen maar de uitzondering zijn die de regel bevestigt? Dat wagen we te betwijfelen.

Kinderen die voor het eerst

op school komen en alleen het dialect spreken zijn er ook vrijwel niet meer. "Enkele tientallen jaren geleden was juist een niet-dialectspreker bijzonder," stelt Reker vast. Grotere plaatsen zullen daarin het voortouw hebben genomen, gelooft hij, de kleinere kwamen later. Zo kwam de streektaal (maar die woorden gebruikte Reker gisteren in zijn inauguratierede uiteraard niet) in het verdomhoekje. Hij merkte op dat hij heel wat leek in zijn toga en met zijn baret. "Mor misheb joe nait," sprak de enige profes-

sor Gronings ter wereld. Het is, zei Reker in zijn eigen dialect, niet altijd koffie met koek, zomer en zondag. "In de wereld van het dialect werken, het plegen van onderzoek, "dat is n dikke put en nait allinneg ien Grunnen. t Is knooien en kraben en onder andere strieden tegen deelkieken." Waarmee hij zijn gehoor in het Academiegebouw fijntjes herinnerde – voor zover ze het al niet wisten - aan het feit dat in brede kringen, ook in Groningerland, de neus wordt opgehaald voor het dialect. Dat is

niet goed volgens Reker. "Willem we wat met elkaar dan moeten we niet met de armen over elkaar blijven zitten."

Je zou uit zijn rede kunnen distilleren dat er nog hoop is voor het dialect, of – zo men wil – de Grunneger taal. "Het dialect is werkelijk een taal die pech heeft gehad," aldus onze eigen professor. "Het is daarom des te intrigerender dat het zich tegen alle stromen in zo lang heeft weten te handhaven."

Hoop dus nog, want pech is tenslotte te herstellen.

NuHN 6-3-02